



Sygn. akt I UK 90/12

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 18 lipca 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Bogusław Cudowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z odwołania II Społecznego Liceum Ogólnokształcącego w O.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w P.
z udziałem zainteresowanych: M. A. i in. /.../
o podleganie obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 18 lipca 2012 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 2 września 2011 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

ZUS decyzją z 22 lipca 2009 r. oraz decyzjami z 23 lipca 2009 r. stwierdził,
że wymienione w nich osoby podlegały ubezpieczeniu społecznemu z tytułu

zatrudnienia na podstawie umowy o pracę w II Społecznym Liceum Ogólnokształcącym w O. II Społeczne Liceum wniosło odwołanie od powyższych decyzji. Sprawy połączono do wspólnego rozpoznania.

Sąd Okręgowy wyrokiem z 21 grudnia 2010 r. zmienił zaskarżone decyzje w odniesieniu do zainteresowanych: M. A. (pkt 1), K. C. (pkt 3), J. R. D. (pkt 4), U.K. (pkt 12), J. K. (pkt 13), A. K. (pkt 14), K. Ł. (pkt 16), T. P. (pkt 19), A. R. (pkt 23), A. S. (pkt 25) oraz A. Z. (pkt 29) i ustalił, że w okresach wskazanych w zaskarżonych decyzjach nie podlegają oni ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, chorobowemu oraz wypadkowemu z tytułu umowy o pracę. W odniesieniu do zainteresowanych: E. J. B. (pkt 2), O. D. (pkt 5), A. B. D. (pkt 6), H. D. (pkt 7), D. D. (pkt 8), M. G. (pkt 9), D. G. (pkt 10), M. H. (pkt 11), M.K. (pkt 15), B. M. (pkt 17), M. M. (pkt 18), C. P. (pkt 20), A. P. (pkt 21), H. R. (pkt 22), M. K.R. (pkt 24), W. S. (pkt 26), M. T. (pkt 27) oraz W. Z. (pkt 28) odwołania oddalono.

W uzasadnieniu wyroku stwierdzono przede wszystkim, że II Społeczne Liceum jest szkołą niepubliczną o uprawnieniach szkoły publicznej. Dyrektor szkoły zatrudniał nauczycieli na podstawie umów o pracę oraz na podstawie umów zlecenia i o dzieło. Zatrudnianie nauczycieli na podstawie umów cywilnoprawnych miało miejsce od września 2003 r., kiedy wskutek zmniejszenia ilości uczniów uległa pogorszeniu sytuacja finansowa szkoły. Na podstawie umów cywilnych zatrudniano głównie osoby, które posiadały uprawnienia emerytalne lub były zatrudnione na podstawie umów o pracę u innych pracodawców. W umowach cywilnych określono tygodniowy wymiaru czasu pracy. Wysokość wynagrodzenia ustalono w stawce godzinowej za każdą przepracowaną godzinę, przy czym było ono płatne pod koniec każdego miesiąca po przedstawieniu rozliczenia efektywnie przepracowanych godzin. W przypadku niewykonania zlecenia (dzieła), bądź wykonania w sposób wadliwy lub nienależyty szkoła miała możliwość pomniejszenia wynagrodzenia lub anulowania umowy bez odszkodowania. W umowach znajdowały się postanowienia dopuszczające możliwość powierzenia wykonania umowy osobie trzeciej z takimi samymi kwalifikacjami, za zgodą dyrektora szkoły. Praca świadczona na podstawie umów cywilnoprawnych była wykonywana w siedzibie szkoły i w ramach ustalonego grafiku. Plan zajęć nauczycieli zatrudnionych na podstawie tych umów był ustalany z uwzględnieniem

możliwości czasowych nauczycieli, tj. z uwzględnieniem ich planu zajęć w szkołach macierzystych. Obecność w pracy nie była potwierdzana na listach obecności. Ilość przepracowanych godzin ustalano na podstawie tzw. kart rozliczeń.

Sąd Okręgowy dążył do wyjaśnienia, czy każdy z zainteresowanych nauczycieli w ramach zatrudnienia na podstawie umowy cywilnoprawnej był zobowiązany do wykonywania dodatkowych czynności (poza przeprowadzeniem lekcji), takich jak udział w radach pedagogicznych, pełnienie dyżurów w czasie przerw, udział w wywiadówkach, uroczystościach szkolnych, odbywanie hospitacji, pełnienie wychowawstwa, wykonywanie innych dodatkowych obowiązków. Ustalono występujące różnice w sposobie świadczenia pracy przez nauczycieli zatrudnionych na podstawie umowy o pracę i na podstawie umów cywilnoprawnych.

Zeznania zainteresowanych nauczycieli /.../ wskazywały, że byli oni zobowiązani do wykonywania wskazanych wyżej dodatkowych czynności poza przeprowadzeniem zajęć lekcyjnych. Wykonywanie dodatkowych obowiązków nie wynikało z ich dobrej woli, lecz z poleceń dyrektora, do wykonania których czuli się zobowiązani. Praca świadczona miała charakter pracy podporządkowanej, podlegali oni poleceniom dyrektora i pozostawali do jego dyspozycji. Uzasadniało to uznanie stosunków łączących te osoby z odwołującym jako stosunków pracy. Podkreślono jednocześnie, że zainteresowanych /.../ przed 1 września 2003 r. łączyły z odwołującym umowy o pracę. Dopiero od czasu zmiany sytuacji finansowej szkoły rozpoczęto praktykę zawierania umów cywilnoprawnych, bez jednoczesnej zmiany sposobu wykonywania pracy. Zawarcie przez wskazanych wyżej zainteresowanych umów cywilnoprawnych nie było ich całkowicie wolnym i świadomym wyborem. Rodzaj umowy został narzucony przez dyrektora.

W przypadku pozostałych zainteresowanych nauczycieli /.../ uznano, że stosunki prawne łączące ich z odwołującym nie wykazywały cech stosunku pracy. Z ich zeznań nie wynika, aby wykonywali oni na polecenie dyrektora inne dodatkowe czynności (poza nauczaniem określonego przedmiotu), co było argumentem przesądzającym o zakwalifikowaniu analizowanych umów jako umów cywilnoprawnych. Jeżeli wykonywali oni dodatkowe czynności, co zdarzało się sporadycznie, to nie byli do tego zobowiązani, lecz czynili to z własnej inicjatywy.

Osoby te nie były zainteresowane zawarciem umowy o pracę, zatem podpisanie umowy zlecenia, umowy o dzieło nie zostało im narzucone przez dyrektora. Wskazani zainteresowani - za wyjątkiem J.B. (która przebywała na emeryturze) - w czasie spornego zatrudnienia w II Społecznym Liceum byli jednocześnie zatrudnieni na podstawie umów o pracę w innych szkołach lub innych zakładach pracy. Zatrudnienie u odwołującego zapewniało jedynie dodatkowe źródło dochodu. Dyrektor nie ingerował w sposób prowadzenia zajęć przez wskazanych nauczycieli, tj. nie dawał im żadnych wiążących poleceń. Uznano zatem, że łączące ich z odwołującym stosunki prawne miały charakter umów cywilnoprawnych, a nie umów o pracę.

Apelację od wyroku złożyły obie stron.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z 2 września 2011 r.: (II) zmienił zaskarżony wyrok w pkt 2. oraz poprzedzającą go decyzję i ustalił, że E. J. B. w okresie od 1 września 2003 r. do 30 czerwca 2004 r., od 1 września 2004 r. do 30 czerwca 2005 r., od 1 września 2005 r. do 30 czerwca 2006 r., od 1 września 2006 r. do 30 czerwca 2007 r., od 1 września 2007 r. do 30 czerwca 2008 r. i od 1 września 2008 r. do nadal nie podlegała ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym, chorobowym i wypadkowym z tytułu umowy o pracę; (III) zmienił zaskarżony wyrok w pkt 5. oraz poprzedzającą go decyzję i ustalił, że O. D. od 1 września 2005 r. do 30 czerwca 2006 r. nie podlegała ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym, chorobowym i wypadkowym z tytułu umowy o pracę; (IV) zmienił zaskarżony wyrok w pkt 6. oraz poprzedzającą go decyzję i ustalił, że A. B. D. od 1 września 2003 r. do 30 czerwca 2004 r. nie podlegała ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym, chorobowym i wypadkowym z tytułu umowy o pracę; (V) zmienił zaskarżony wyrok w pkt 7. oraz poprzedzającą go decyzję i ustalił, że H. D. od 1 września 2003 r. do 30 czerwca 2004 r., od 31 stycznia 2006 r. do 30 czerwca 2006 r., od 1 września 2007 r. do 30 czerwca 2008 r., od 1 września 2008 r. do 20 czerwca 2009 r. nie podlegał ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym, chorobowym i wypadkowym z tytułu umowy o pracę; (VI) zmienił zaskarżony wyrok w pkt 8. oraz poprzedzającą go decyzję i ustalił, że D. D. od 1 września 2003 r. do 30 czerwca 2004 r. nie podlegała ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym, chorobowym i wypadkowym z tytułu umowy o pracę; (VII) zmienił zaskarżony wyrok w pkt 9. oraz poprzedzającą go decyzję i ustalił, że M. G.

od 5 listopada 2007 r. do 30 kwietnia 2008 r. nie podlegała ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym, chorobowym i wypadkowym z tytułu umowy o pracę; (VIII) zmienił zaskarżony wyrok w pkt 10. oraz poprzedzającą go decyzję i ustala, że D.G. od 1 kwietnia 2004 r. do 30 czerwca 2004 r., od 1 września 2004 r. do 30 czerwca 2005 r., od 1 września 2005 r. do 30 czerwca 2006 r., od 1 września 2006 r. do 30 czerwca 2007 r., od 1 września 2007 r. do 30 czerwca 2008 r. nie podlegała ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym, chorobowym i wypadkowym z tytułu umowy o pracę; (IX) zmienił zaskarżony wyrok w pkt 11. oraz poprzedzającą go decyzję i ustalił, że M. H. od 1 kwietnia 2004 r. do 30 czerwca 2004 r., od 1 września 2004 r. do 30 czerwca 2005 r., od 1 września 2005 r. do 30 czerwca 2006 r., od 1 września 2007 r. do 30 czerwca 2008 r., od 1 września 2008 r. do 20 czerwca 2009 r. nie podlegała ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym, chorobowym i wypadkowym z tytułu umowy o pracę; (X) zmienił zaskarżony wyrok w pkt 15. oraz poprzedzającą go decyzję i ustalił, że M. K. od 2 stycznia 2006 r. do 30 czerwca 2006 r. nie podlegał ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym, chorobowym i wypadkowym z tytułu umowy o pracę; (XI) zmienił zaskarżony wyrok w pkt 17. oraz poprzedzającą go decyzję i ustalił, że B. M. od 31 stycznia 2005 r. do 11 lutego 2005 r., od 28 lutego 2005 r. do 24 czerwca 2005 r. nie podlegała ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym, chorobowym i wypadkowym z tytułu umowy o pracę; (XII) zmienił zaskarżony wyrok w pkt 18. oraz poprzedzającą go decyzję i ustalił, że M.M. od 1 kwietnia 2004 r. do 30 czerwca 2004 r. nie podlegała ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym, chorobowym i wypadkowym z tytułu umowy o pracę; (XIII) zmienił zaskarżony wyrok w pkt 20. oraz poprzedzającą go decyzję i ustalił, że C.P. od 1 września 2003 r. do 30 czerwca 2004 r. nie podlegał ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym, chorobowym i wypadkowym z tytułu umowy o pracę; (XIV) zmienił zaskarżony wyrok w pkt 21. oraz poprzedzającą go decyzję i ustalił, że A. P. od 1 września 2007 r. do 30 listopada 2007 r. nie podlegała ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym, chorobowym i wypadkowym z tytułu umowy o pracę; (XV) zmienił zaskarżony wyrok w pkt 22. oraz poprzedzającą go decyzję i ustalił, że H.R. od 15 listopada 2007 r. do 30 czerwca 2008 r., od 1 września 2008 r. do 19 czerwca 2009 r. nie podlegała ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym, chorobowym i wypadkowym z tytułu umowy o pracę; (XVI)

zmienił zaskarżony wyrok w pkt 24. oraz poprzedzającą go decyzję i ustalił, że M. K. R. od 1 września 2003 r. do 31 marca 2004 r. nie podlegała ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym, chorobowym i wypadkowym z tytułu umowy o pracę; (XVII) zmienił zaskarżony wyrok w pkt 27. oraz poprzedzającą go decyzję i ustalił, że M. T. od 1 września 2007 r. do 31 października 2007 r. nie podlegała ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym, chorobowym i wypadkowym z tytułu umowy o pracę; (XVIII) zmienił zaskarżony wyrok w pkt 28. oraz poprzedzającą go decyzję i ustalił, że W. Z. od 1 września 2003 r. do 22 marca 2004 r. nie podlegała ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym, chorobowym i wypadkowym z tytułu umowy o pracę; (XIX) w pozostałym zakresie oddalił apelację II Społecznego Liceum Ogólnokształcącego.

W uzasadnieniu stwierdzono przede wszystkim, że Sąd podziela argumentację z wyroku SN z 20 września 1994 r., I PZP 37/94, którą można zastosować w niniejszej sprawie.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, wbrew stanowisku Sądu I instancji, w odniesieniu do zainteresowanych /.../ zawarte z tymi osobami umowy należało zakwalifikować jako umowy cywilnoprawne, a nie umowy o pracę.

Sąd I instancji błędnie przyjął jako główne kryterium rozróżnienia zatrudnienia pracowniczego okoliczność wykonywania dodatkowych czynności poza przeprowadzeniem zajęć lekcyjnych w wymiarze określonym umową (udział w radach pedagogicznych, pełnienie dyżurów w czasie przerw, udział w wywiadówkach, uroczystościach szkolnych, odbywanie hospitacji, pełnienie wychowawstwa bądź też wykonywanie innych dodatkowych obowiązków). Powyższe kryterium nie może być decydujące w sprawie. Wykonywanie zawodu nauczyciela (niezależnie od rodzaju zatrudnienia) wiąże się z wychowywaniem młodzieży. Powyższe dodatkowe obowiązki nierozzerwalnie łączą się z zawodem nauczyciela, który ma za zadanie nie tylko nauczać (ściśle w ramach zajęć lekcyjnych), jak również wychowywać młodzież. Sąd I instancji wadliwie skupił się na ustalaniu, czy zainteresowani wykonywali dodatkowe czynności, a także czy w ich ocenie należały one do ich obowiązków, czy też były wykonywane dobrowolnie.

Apelacja organu rentowego (dotycząca zainteresowanych K. C., J. R. D., J. K., K. Ł. oraz A. Z.) w całości nie zasługiwała na uwzględnienie z powodów

tożsamy jak te, które legły u podstaw uwzględnienia w przeważającej mierze apelacji odwołującego. W uzasadnieniu odniesiono się jeszcze między innymi do znaczenia woli stron w wyborze podstawy zatrudnienia, czy możliwości zastępstwa.

Wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżył organ rentowy w części dotyczącej punktu II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X, XI, XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, XX. Zarzucono naruszenie:

1) art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 13 pkt 1, art. 36 ust. 1, 2, 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 22 § 1 k.p. poprzez uznanie, że zainteresowani: E. J. B. w okresie od 1 września 2003 r. do 30 czerwca 2004 r., od 1 września 2004 r. do 30 czerwca 2005 r., od 1 września 2005 r. do 30 czerwca 2006 r., od 1 września 2006 r. do 30 czerwca 2007 r., od 1 września 2007 r. do 30 czerwca 2008 r. i od 1 września 2008 r. do nadal, O. D. od 1 września 2005 r. do 30 czerwca 2006 r., A. B. D. od 1 września 2003 r. do 30 czerwca 2004 r., H. D. od 1 września 2003 r. do 30 czerwca 2004 r., od 31 stycznia 2006 r. do 30 czerwca 2006 r., od 1 września 2007 r. do 30 czerwca 2008 r., od 1 września 2008 r. do 20 czerwca 2009 r., D. D. od 1 września 2003 r. do 30 czerwca 2004 r., M. G. od 5 listopada 2007 r. do 30 kwietnia 2008 r., D. G. od 1 kwietnia 2004 r. do 30 czerwca 2004 r., od 1 września 2004 r. do 30 czerwca 2005 r., od 1 września 2005 r. do 30 czerwca 2006 r., od 1 września 2006 r. do 30 czerwca 2007 r., od 1 września 2007 r. do 30 czerwca 2008 r., M. H. od 1 kwietnia 2004 r. do 30 czerwca 2004 r., od 1 września 2004 r. do 30 czerwca 2005 r. od 1 września 2005 r. do 30 czerwca 2006 r., od 1 września 2007 r. do 30 czerwca 2008 r., od 1 września 2008 r. do 20 czerwca 2009 r., M. K. od 2 stycznia 2006 r. do 30 czerwca 2006 r., B. M. od 31 stycznia 2005 r. do 11 lutego 2005 r., od 28 lutego 2005 r. do 24 czerwca 2005 r., M. M. od 1 kwietnia 2004 r. do 30 czerwca 2004 r., C. P. od 1 września 2003 r. do 30 czerwca 2004 r., A. P. od 1 września 2007 r. do 30 listopada 2007 r., H. R. od 15 listopada 2007 r. do 30 czerwca 2008 r., od 1 września 2008 r. do 19 czerwca 2009 r., M. K. R. od 1 września 2003 r. do 31 marca 2004 r., M. T. od 1 września 2007 r. do 31 października 2007 r., W. Z. od 1 września 2003 r. do 22 marca 2004 r., K. C. od 1 września 2003 r. do 30 kwietnia 2004 r., J. R. D. od 1 września 2003 r. do 29 lutego 2004 r., J. K. od 15 listopada 2007 r. do 5 grudnia 2007 r., K. Ł. od 1 września 2005 r. do 10 lutego 2006 r. i A. Z. od 1 września 2003

r. do 30 czerwca 2004 r., od 1 września 2004 r. do 30 czerwca 2005 r., od 1 września 2005 r. do 30 czerwca 2006 r., od 1 września 2006 r. do 30 czerwca 2007 r., od 1 września 2007 r. do 30 czerwca 2008 r. i od 1 września 2008 r. do 20 czerwca 2009 r. nie wykonywali pracy w ramach stosunku pracy na rzecz II Społecznego Liceum Ogólnokształcącego i nie podlegali z tego tytułu ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym, chorobowym i wypadkowym,

2) naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 91b ust. 2 pkt 1 i 3 ustawy z 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela w związku z art. 3 pkt 1 i art. 6, art. 10 tej ustawy poprzez uznanie, że wykonywanie dodatkowych obowiązków przez zainteresowanych, niewpisanych do umów cywilnoprawnych, jest związane z istotą zawodu nauczyciela i nie stanowi kryterium świadczącego o nawiązaniu stosunku pracy,

3) naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p. poprzez ich pominięcie i nierozważenie przy zawieraniu umów zlecenia z wyżej wymienionymi zainteresowanymi zamiaru obejścia przepisów o ubezpieczeniu społecznym,

4) art. 382 k.p.c. Sąd II instancji orzekł z pominięciem części materiału dowodowego, tj. dowodu z przesłuchania dyrektora szkoły A. O. i zastępcy dyrektora I. M., którzy wskazywali na złą sytuację ekonomiczną szkoły oraz brak różnic pomiędzy zatrudnieniem zainteresowanych na podstawie umów o pracę i umów cywilnoprawnych.

Wniesiono o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Jako okoliczność uzasadniająca przyjęcie skargi do rozpoznania wskazano na wystąpienie w sprawie potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości, tj. art. 91 b ust. 2 pkt 1 i 3 Karta Nauczyciela w związku z art. 3 pkt 1, art. 6, art. 10 Karta Nauczyciela w kontekście zatrudnienia nauczycieli szkoły niepublicznej o uprawnieniach szkoły publicznej na podstawie umowy cywilnoprawnej i ich obowiązków. Wskazano przede wszystkim na trudności w ustaleniu, jakie obowiązki są charakterystyczne dla nauczycieli szkół

niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych zatrudnionych w ramach stosunku pracy i umowy cywilnoprawnej.

Wskazano również na oczywistą zasadność skargi. Podkreślono, że dopuszczalne jest zatrudnienie nauczyciela szkoły niepublicznej o uprawnieniach szkoły publicznej na podstawie umowy cywilnoprawnej. Niewielu regulacji w tym zakresie oraz art. 10 Karty Nauczyciela wskazują, że zatrudnienie nauczyciela szkoły niepublicznej o uprawnieniach szkoły publicznej na podstawie umowy cywilnoprawnej powinno być wyjątkiem. Tymczasem u odwołującego uczyniono z tego wyjątku zasadę, mimo że obowiązki dydaktyczne nauczycieli zatrudnionych na podstawie umowy o pracę i na umowy cywilnoprawne były takie same. Czynniki, które determinowały wybór umów, było to, czy dany nauczyciel był zatrudniony na podstawie umowy o pracę w innej szkole i jaką ilość czasu był potrzebny u odwołującego się. Nie zakres obowiązków wpływał na wybór formy zatrudnienia, a czynniki w ogóle z nimi niezwiązane, co świadczy o fikcyjności zawartych umów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się nie mieć uzasadnionych podstaw.

Zasadnicze zarzuty skargi koncentrują się na próbie wykazania, że w zatrudnieniu, określonym przez strony jako cywilnoprawne, przeważały elementy charakterystyczne dla stosunku pracy. Wychodząc z tego założenia skarżący twierdzi, że zainteresowani w sprawie powinni być objęci obowiązkowymi ubezpieczeniami.

Po pierwsze należało rozstrzygnąć, czy szkoła niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej może zatrudniać nauczycieli na podstawie umów cywilnoprawnych. Problem ten był już rozstrzygany przez Sąd Najwyższy. W uchwale z dnia 20 września 1994 r., I PZP 37/94, (OSNP 1995, nr 7, poz. 86) stwierdzono, że dopuszczalne jest zatrudnienie nauczyciela w szkole niepublicznej o uprawnieniach szkoły publicznej na podstawie umowy cywilnoprawnej. Podstawowe znaczenie dla takiego rozstrzygnięcia miało ustalenie, że do omawianej grupy nauczycieli nie ma zastosowania art. 10 Karty Nauczyciela, który

stanowi o nawiązaniu stosunku pracy na podstawie umowy o pracę lub mianowania. Także w wyroku z dnia 30 maja 2001 r., I PKN 429/00 (OSNP 2003, nr 7, poz. 174) przyjęto, że zatrudnienie nauczyciela w niepublicznej szkole artystycznej może być wykonywane na podstawie umowy cywilnoprawnej. Należy stwierdzić, że pogląd powyższy miał zastosowanie w rozpoznawanej sprawie pomimo zmian w stanie prawnym. Bowiern zgodnie z obecnym brzmieniem art. 91b ust. 2 Karty do nauczycieli szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych także nie stosuje się art. 10 Karty.

W związku z powyższym rozstrzygnięcie kluczowego dla sprawy problemu powinno nastąpić według ogólnych reguł odróżnienia umowy o pracę od umowy cywilnoprawnej.

W zaskarżonym wyroku Sąd Apelacyjny dokonał analizy obowiązków nauczycieli w aspekcie cech stosunku pracy i stosunku cywilnoprawnego. Sąd ten trafnie przyjął, że wykonywanie zawodu nauczyciela, niezależnie od podstawy zatrudnienia, jest związane z wychowywaniem młodzieży. Stąd niezależnie od treści zawartej przez strony umowy nie można przyjąć, że jest on zobowiązany jedynie do prowadzenia zajęć dydaktycznych. Na tej podstawie należało uznać, że chybione są zarzuty skargi kasacyjnej dotyczące założenia, iż udział w radach pedagogicznych i wywiadówkach, uroczystościach szkolnych, pełnienie dyżurów w czasie przerw, czy odbywanie hospicji decydują o zatrudnieniu pracowniczym. Ponadto należy zauważyć, że w spornych umowach przewidziano możliwość powierzenia wykonania umowy osobie trzeciej z takimi samymi kwalifikacjami, za zgodą dyrektora szkoły. Z ustaleń faktycznych wynika, że przypadki takie miały miejsce. Także i ta okoliczność nie mogłaby zostać uznana za wystarczającą przesłankę jednoznacznego rozstrzygnięcia problemu. Bowiern w przypadku absencji nauczyciela dyrektor szkoły jest zmuszony do znalezienia zastępstwa w celu zapewnienia ciągłości procesu nauczania, niezależnie od treści i charakteru prawnego umowy.

W związku z powyższym należało zgodzić się z Sądem Apelacyjnym, że w niespornych okolicznościach faktycznych sprawy zasadnicze znaczenie dla kwalifikacji prawnej spornych umów miała wola ich stron.

Sąd Najwyższy wielokrotnie już rozstrzygał, że art. 22 § 1¹ k.p. nie stwarza prawnego domniemania zawarcia umowy o pracę. O rodzaju zawartej umowy rozstrzyga zgodna wola stron (wyrok z dnia 23 września 1998 r., II UKN 229/98 (OSNP 1999, nr 19, poz. 627, czy z dnia 24 listopada 2011 r., I PK 62/11, LEX nr 1109362). Podobnie w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 marca 1999 r., I PKN 616/98 (OSNP 2000, nr 8, poz. 312) stwierdzono, że przewidziane w art. 65 k.c. w zw. z art. 300 k.p. reguły wykładni oświadczeń woli stron mają odpowiednie zastosowanie do umów o pracę. W razie wątpliwości decydujący jest zgodny zamiar stron i cel umowy o pracę – także wtedy, gdy jej dosłowne brzmienie byłoby korzystniejsze dla pracownika. Tak więc w razie ustalenia, iż zawarta umowa wykazuje wspólne cechy dla umowy o pracę i umowy prawa cywilnego z jednakowym ich nasileniem, rozstrzygająca o jej typie powinna być *in concreto* wola stron (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2010 r., II PK 354/09, LEX nr 598002). W rozstrzygnięciach tego rodzaju decyduje więc całokształt okoliczności faktycznych, w tym także wola stron (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2009 r., III PK 38/09, OSP 2010, nr 11, poz. 115). Należy więc przyjąć, że dopuszczalne jest także wykonywanie tych samych obowiązków zarówno w ramach zatrudnienia pracowniczego lub cywilnoprawnego o ile nie sprzeciwiają się temu inne okoliczności (art. 353¹ k.c. w związku z art. 300 k.p.). Zdecydować o podstawie zatrudnienia mogą strony umowy. Wynika z tego, że wola stron może zmienić podstawę zatrudnienia z umowy o pracę na umowę cywilnoprawną (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2010 r., I PK 44/10, OSNP 2011, nr 23-24, poz. 294).

W związku z powyższym należy odnieść się do zarzutów naruszenia art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p. oraz art. 382 k.p.c. Zarzuty te okazały się nie mieć uzasadnionych podstaw. Sąd Apelacyjny odniósł się bowiem do problemu przymusu ekonomicznego zawarcia umów cywilnoprawnych, co wynikało z trudnej sytuacji finansowej szkoły. Co więcej Sąd ten oceniając problem woli stron zawartych umów cywilnoprawnych (przymusu) uwzględnił okoliczność, że nauczyciele ci mieli przyznane prawo do emerytury lub byli zatrudnieni w innych podmiotach na podstawie umów o pracę. Okoliczność ta, jak i pełna świadomość skutków zawieranych umów świadczą, że nauczyciele nie byli zmuszeni do

zawarcia umów cywilnoprawnych w miejsce dotychczasowych umów o pracę. Oznacza to, że sporne umowy zostały zawarte zgodnie z wolą ich stron.

Z tych względów orzeczono jak w sentencji wyroku.